

Θέματα Ὁρθόδοξης Πνευματικότητας

* * *

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ Α.Π.Θ.

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΙΓΝΑΤΙΟ ΤΟΝ ΘΕΟΦΟΡΟ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Εισαγωγή

Η θέση τοῦ Ἐπισκόπου μέσα στήν Ἐκκλησία ἀποτελέσῃ ἀπό τά πρῶτα χρόνια τῆς χριστιανικῆς κοινότητας ἕναν θεμελιώδη θεσμό γιά τήν ἐνότητα, τή διδασκαλία καί τήν πνευματική καθοδήγηση τῶν πιστῶν. Ἀπό τήν ἐποχή τῶν Ἀποστόλων κι ἔπειτα, καθώς ἡ Ἐκκλησία ἀναπτυσσόταν καί ἀντιμετώπιζε ποικίλες ἐξωτερικές καί ἐσωτερικές προκλήσεις, ἀναδείχθηκε ἡ ἀνάγκη ὑπαρξῆς σταθερῶν πνευματικῶν ἡγετῶν πού θά ἐξασφάλιζαν τή συνέχεια καί τή γνησιότητα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Σέ αὐτό τό πλαίσιο, οἱ Ἀποστολικοί Πατέρες –καί εἰδικά ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας– διατύπωσαν μέ σαφήνεια τό θεολογικό καί ποιμαντικό περιεχόμενο τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος.

Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος, μέσα ἀπό τίς ἐπιστολές πού συνέγραψε κατά τήν πορεία του πρὸς τό μαρτύριο, προσφέρει ὄχι μόνο ἕνα ζωντανό παράδειγμα ἀφοσίωσης στήν Ἐκκλησία καί στόν Χριστό, ἀλλά καί ἕνα πλήρες ἐκκλησιολογικό ὄραμα. Σέ αὐτές τίς ἐπιστολές ἀναλύει μέ καθαρότητα τή σχέση τοῦ ἐπισκόπου μέ τόν Θεό, μέ τοὺς πιστοὺς, μέ τοὺς πρεσβυτέρους καί μέ τοὺς διακόνους, ἐνῶ, παράλληλα, τονίζει τόν καθοριστικό του ρόλο στή διατήρηση τῆς ἐνότητας καί τῆς καθαρότητας τῆς πίστεως. Μέσα ἀπό τή θεολογική καί ποιμαντική του προσέγγιση θεμελιώνεται γιά πρώτη φορά μέ τέτοια πληρο-

τητα ή έννοια της ιεραρχικής δομής της Ἐκκλησίας, ή όποία θά αποτελέσει βάση γιά τί μετέπειτα πατερική σκέψη καί ἐκκλησιαστική πράξη.

* * *

Μετά τόν θάνατο τῶν Ἀποστόλων, οἱ όποιοί ἦταν οἱ αὐτόπτες καί οἱ αὐτίκοι μάρτυρες τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ ἢ μαθητῶν τῶν ἴδιων, οἱ πρῶτοι Πατέρες θέλησαν νά καταγράψουν τί χριστιανική πίστη στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπομένως ἀληθινό «Υἱό τοῦ Θεοῦ Πατρός»¹. Θέλησαν νά καταγράψουν τήν προφορική παράδοση γιά νά προλάβουν τυχόν ἀλλοιώσεις καί διορθώσεις ἐπί τοῦ αὐθεντικοῦ κειμένου τῶν Εὐαγγελίων. Ἐκείνη τήν περίοδο, πολύ λίγα ἀντίτυπα κυκλοφοροῦσαν μέ τό κείμενο τῶν Εὐαγγελίων, όποτε ἀρκετά εὐκόλα γινόταν ή παραποίησης του. Αὐτοί πού ἀσχολήθηκαν μέ τήν καταγραφή τῆς αὐθεντικῆς παράδοσης τοῦ Εὐαγγελίου, ὀνομάστηκαν Πατέρες. «*Ο ὄρος Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρεται στους ἀγίους της, πού χαριτώθηκαν ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα, ὥστε νά μεταφέρουν καί νά ἐπαναδιατυπώσουν μέ ὄρους τῆς ἐποχῆς τους τήν ἀλήθεια, πού ἀποκάλυψε ὁ Χριστός καί κήρυξαν οἱ Ἀπόστολοι*»². Οἱ πρῶτοι πού ξεκίνησαν τί συστηματική καταγραφή ἦταν οἱ Ἀποστολικοί Πατέρες. Ὁ ὄρος «Ἀποστολικοί Πατέρες» χρησιμοποιεῖται καταχρηστικά ἀπό τόν 17ο αἰ., γιά νά δηλωθοῦν ἐκεῖνα τά κείμενα «*πού γράφθηκαν μετά ἀπό τά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης καί διεκδικοῦν ἢ ἀπηχοῦν μιά ἄμεση σχέση μέ τί διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων*»³. Στή χορεία τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων περιλαμβάνονται οἱ ἐξῆς Πατέρες: Βαρνάβας, Κλήμης Ρώμης, Ἐρμᾶς, Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας καί Πολύκαρπος Σμύρνης. Σύν τῷ χρόνῳ, προστέθηκαν καί ἄλλοι Πατέρες καί κείμενα, ὅπως: Παπίας Ἱεραπόλεως, Κοδράτος, Διδαχή τῶν Ἀποστόλων κ.ἄ.⁴ Ἡ πρώτη συλλογή τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων ἐντοπίζεται στόν Κώδικα τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου στήν Κωνσταντινούπολη.

¹ Χρῆστος Ἀθ. Ἀραμπατζῆς, *Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Γραμματολογίας & Πατερικῆς ἐρμηνευτικῆς*, Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη, 2014, σ. 19.

² Χρῆστου Ἀθ. Ἀραμπατζῆ, *Χριστιανική Γραμματεία Τόμος Α΄ Ἐκκλησιαστικοί συγγραφείς καί κείμενα τῆς πρώτης χιλιετίας*, Ἐκδόσεις Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη, 2008, σ. 41.

³ Χρῆστος Ἀθ. Ἀραμπατζῆς, *Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Γραμματολογίας & Πατερικῆς ἐρμηνευτικῆς*, Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη, 2014, σ. 58 καί Χρῆστου Ἀθ. Ἀραμπατζῆ, *Χριστιανική Γραμματεία Τόμος Α΄ Ἐκκλησιαστικοί συγγραφείς καί κείμενα τῆς πρώτης χιλιετίας*, Ἐκδόσεις Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη, 2008, σ. 42, περισσότερο γιά τήν ὀνομασία αὐτή, βλ. Π. Κ. Χρῆστου, *Ἑλληνική Πατρολογία*, Τόμος Β΄, σ. 350 κ. ἐξ.

⁴ Βλ. περισσότερο, Παναγ. Κ. Χρῆστου, *Ἑλληνική Πατρολογία*, Τόμος Β΄, σ. 350.

Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Ἀντιοχείας ὑπῆρξε ὁ δεύτερος ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιόχειας καί συγκαταλέγεται στους Ἀποστολικούς Πατέρες. Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος γιά τήν ἱστορία παρέμεινε «ὡς ἓνας διάττων ἀστήρ»⁵. Τό ὄνομα «Ἰγνάτιος» προέρχεται ἀπό τή λατινική λέξη ignis, πού σημαίνει φωτιά. Ὁ Ἰγνάτιος ἐπιβεβαίωσε τήν προέλευση τοῦ ὀνόματός του· ἦταν πάντοτε ἓνας πύρινος χριστιανός πού δέν ἐγκατέλειπε τή χριστιανική πίστη, γιά νά γίνει ἡ ἐπιβράβευσή του μέ τό στεφάνι τοῦ μαρτυρίου ἀπό τόν Χριστό. Ὁ ἐκκλησιαστικός ἱστορικός Εὐσέβιος, στους ἐπιστολικούς του καταλόγους, γράφει γιά τόν Ἰγνάτιο: «Ὁ τε παρὰ πλείστοις εἰσέτι νῦν διαβόητος Ἰγνάτιος, τῆς κατ' Ἀντιόχειαν Πέτρου διαδοχῆς δεύτερος τήν ἐπισκοπήν κεκληρωμένος. Λόγος δ' ἔχει τοῦτον ἀπό Συρίας ἐπὶ τήν Ῥωμαίων πόλιν ἀναπεμφθέντα, θηρίων γενέσθαι βοράν, τῆς εἰς Χριστόν μαρτυρίας ἕνεκεν. Καί δὴ τήν δι' Ἀσίας ἀνακομιδὴν μετ' ἐπιμελεστάτης φρουρῶν φυλακῆς ποιούμενος, τὰς κατὰ πόλιν αἷς ἐπεδήμει παροικίας, ταῖς διὰ λόγων ὁμιλίαις τε καὶ προτροπαῖς ἐπιρῶωννύς, ἐν πρώτοις μάλιστα προφυλάττεσθαι αἰρέσεις ἄρτι τότε πρῶτον ἀναφνείσας καὶ ἐπιπολαζούσας παρῆνει· προὔτρεπέ τε ἀπρὶξ ἔχεσθαι τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως, ἦν ὑπὲρ ἀσφαλείας, καὶ ἐγγράφως, ἤδη μαρτυρούμενος διατυποῦσθαι ἀναγκαῖον ἠγεῖτο»⁶.

Τά περισσότερα στοιχεῖα γιά τή ζωή του, ἀντλοῦμε ἀπό τίς ἐπιστολές του, τίς ὁποῖες ἔστειλε στίς κατά τόπους ἐκκλησίες καί στόν Πολύκαρπο ἐπίσκοπο Σμύρνης, κατά τή μεταφορά του στή Ρώμη ἀπό τήν Ἀντιόχεια γιά τό μαρτύριό του. Ἀριθμοῦνται σέ 7, ἀλλά ἴσως ἔγραψε καί κάποιες ἐπιστολές πρὸς τή δική του ἐκκλησία καί νά χάθηκαν. Μαρτύρησε στόν διωγμό τοῦ Τραϊανοῦ, ἀνάμεσα στά 107-118 μ.Χ.⁷ Γιά τή μεταφορά του, ὁ Ἰγνάτιος, στήν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολή του, ὑπογραμμίζει ὅτι: «Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης θηριομαχῶ, διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, δεδεμένος δέκα λεοσπάρδοις, ὃ ἐστὶν στρατιωτικὸν τάγμα· οἱ καὶ εὐεργετούμενοι χεῖρους γίνονται»⁸. Ἀπὸ αὐτό τό ἀπόσπασμα μποροῦμε νά καταλάβουμε ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ταξίδεψε στή Ρώμη «διὰ γῆς καὶ θαλάσσης», μέ πολλές κακουχίες καί προβλήματα ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες. Ἐπίσης, ὁ Συμεὼν Μεταφραστής τονίζει ὅτι ὁ Τραϊανὸς ἐπισκέφθηκε

⁵ Χρῆστου, ὁ.π., σ. 408 - Π. Χρῆστου, *Ἐκκλησιαστικὴ Γραμματολογία*, Τόμος Α', σ. 50.

⁶ Eusebius, *Hist. Eccl. lib. III, cap. 36*.

⁷ Βλ. Συμεὼν Μεταφραστοῦ, «Μαρτύριον Ἰγνατίου», *PG 114, 1269a*.

⁸ Ἰγνατίου, *Πρὸς Ῥωμαίους*, 5, 1.

τὴν Ἀντιόχεια καὶ ὁ ἴδιος καταδίκασε τὸν Ἰγνάτιο σὲ θάνατο⁹. Ὁ Π. Χρῆστος σχετικὰ μὲ τὸ μαρτύριο τοῦ Ἰγνατίου στή Ρώμῃ τονίζει ὅτι: «*Διατί ὁμῶς ἀπεφασίσθη ἡ ἐκτέλεσις του εἰς τὴν Ρώμην; Φαίνεται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεθύμει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν λαὸν τῆς Ρώμης ἐνδιαφέρον θέαμα μὲ θῦμα ἓνα διάσημον χριστιανὸν ἠγέτην· εἶναι δὲ γνωστὸν πόσον ἐθέλγοντο οἱ Ρωμαῖοι ἀπὸ τὰ θεάματα. Ἐξ ἄλλου ἡ Ρώμῃ ἐθεωρεῖτο καὶ ἐλατρεῦτο ὡς θεά· ἐχρειάζετο λοιπὸν θύματα. Θυσιαζόμενος ἐπομένως εἰς τὴν Ρώμην ὁ Ἰγνάτιος προσεφέρετο ὡς θυσία εἰς τὴν ἀπαιτητικὴν θεὰν Ρώμην. Ὅσοι ἠρνοῦντο νὰ προσφέρουν θυσίαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν Ρώμην, ὅπως οἱ Χριστιανοί, ἤξιζε νὰ προσφερθοῦν οἱ ἴδιοι ὡς θυσία. Αὐτὸ εἶναι ἓνα εἶδος μεταμορφωμένης ἀνθρωποθυσίας*»¹⁰. Ἐκείνη τὴν περίοδο, προκλήθηκε μεγάλος διωγμὸς ἐναντίον τῶν χριστιανῶν στὴν περιοχὴ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ διαδόθηκε στὴν περιοχὴ τῆς Συρίας, κατὰ τὴν ὁποία Ρωμαῖος αὐτοκράτορας ἦταν ὁ Τραϊανός. Ἡ αἰτία γιὰ τοὺς διωγμούς τῶν Χριστιανῶν ἦταν μόνον ἐπειδὴ ὀνομάζονταν «Χριστιανοί». Ὁ Ἅγιος μεταφέρεται διὰ μέσου τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδας στή Ρώμῃ¹¹.

Στὴν ἱστορία ἔμεινε γνωστός, ἀπὸ τὸ προσωνύμιό πού ἔδωσε στὸν ἑαυτὸ του: «Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος», τὸ ὁποῖο ἐντοπιζοῦμε σὲ ὅλες τὶς ἐπιστολές του¹².

⁹ Βλ. PG, 114, 1272, Α κ. ἐξ. Διηγεῖται ὁ Συμεὼν ὅλα τὰ γεγονότα τῆς καταδίκης τοῦ Ἰγνατίου ἀπὸ τὸν Τραϊανὸ καὶ τὴ μεταφορά του στή Ρώμῃ.

¹⁰ Π. Χρῆστος, «Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας», *Φῶς Πατέρων 1*, Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη, 1970, σ. 23 - Βλ. Π. Χρῆστος, *Ἐκκλησιαστικὴ Γραμματολογία*, Τόμος Α΄, σσ. 50-51.

¹¹ «Οἱ διώκται τοῦ Ἰγνατίου ἐπίστευαν ὅτι, μὲ τὸ νὰ τὸν ὀδηγήσουν διὰ μέσου ὀλοκλήρου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος σιδηροδέσιμον, θὰ ἐτρομοκράτουν τοὺς Χριστιανούς· ἀλλὰ συνέβη τὸ ἀντίθετον. Ὅπως εἶδαμεν, τὸ πέρασμά του συνεκίνησε καὶ συνήγειρε τὰ χριστιανικὰ πλῆθη παντοῦ, καὶ ἐπὶ πλεόν προεκάλεσε τὸν θαυμασμὸν τῶν εἰδωλολατρῶν· διότι ἦτο μία παρέλασις θάρρους, αἰσιοδοξίας καὶ γαλήνης συγχρόνως. Ἀντὶ ν' ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν νέαν πίστιν, προσεκάλεε εἰς μίμησιν τῶν ἡρώων τῆς», Π. Χρῆστος, ὁ.π., σ. 32.

¹² Σχετικὰ μὲ τὸ ἐπίθετο Θεοφόρος, ὁ Π. Χρῆστος ἀναφέρει ὅτι: «Τὸ ἐπίθετον “θεοφόρος”, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἀποδίδει εἰς ἑαυτὸν διὰ τῶν προσφωνήσεων τῶν ἐπιστολῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐδόθη εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν βάπτισίν του ἢ βραδύτερον λόγῳ τοῦ ζήλου μὲ τὸν ὅποιον ὑπηρέτησε τὸν Χριστόν. Ἡ παράδοσις τὸ ἠμύνευσεν δι' ἀναπτύξεως δύο ὑποθέσεων· πρῶτον ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν του εὐρέθη εἰς τὴν καρδίαν του χαραγμένον μὲ χρυσᾶ γράμματα τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ (θεοφόρος, ἐνεργητικῶς), δευτέρον ὅτι οὗτος ἦτο τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ὁ Χριστὸς εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ παρουσίασεν εἰς τοὺς μαθητάς του ὡς παράδειγμα ἀβωόπητος (θεοφόρος, παθητικῶς). Βεβαίως, καὶ αἱ δύο ὑποθέσεις εἶναι ἀπίθανοι διὰ πολλὴ ἀπλοῦς λόγους, ἡ μὲν πρώτη διότι ἡ καρδιά πρέπει νὰ κατεσπαράχῃ ὑπὸ τῶν θηριῶν κατὰ τὴν διείγησιν τοῦ Μαρτυρολογίου, ἡ δὲ δευτέρα διότι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὁδοπορίας ἔπρεπε νὰ εἶναι ἑκατοντούτης περίπου, ἐὰν ἦτο παῖς τὸ 28 μ.Χ.», Π. Χρῆστος, *Ἑλληνικὴ Πατρολογία*, Τόμος Β΄, σσ. 408-409.

Τό μαρτύριο τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου, ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, ἔλαβε χώρα στή Ρώμη, ὅπου τόν κατασπάραξαν τά θηρία. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τιμᾷ τή μνήμη του στίς 20 Δεκεμβρίου καί ἡ Δυτική Ἐκκλησία τήν 1η Φεβρουαρίου. Στήν πόλη της Ἀντιόχειας ἐορταζόταν ἡ μνήμη του στίς 17 Ὀκτωβρίου, ἡμέρα μετακομιδῆς τῶν τιμίων λειψάνων του στήν πόλη πού ἀναδείχθηκε ἐπίσκοπος. Ἡ Ἀντιόχεια ὑπῆρξε, ἐκείνη τήν περίοδο, ἡ μεγαλύτερη χριστιανική κοινότητα τοῦ κόσμου¹³.

Οἱ ἐπιστολές τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἀντιοχείας

Ὁ Ἰγνάτιος, στό ταξίδι του ἀπό τήν Ἀντιόχεια στή Ρώμη γιά τόν μαρτυρικό θάνατό του, στέλνει κάποιες ἐπιστολές γιά νά ἐνισχύσει τούς κατοίκους τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν ἀλλά καί νά λύσει κάποια προβλήματα, τά ὁποῖα εἶχαν προκύψει στίς κατά τόπους ἐκκλησίες. Καθώς βρισκόταν στή Σμύρνη, ἀποστέλλει τέσσερις ἐπιστολές: τήν *πρός Ἐφεσίους*, τήν *πρός Μαγνησιεῖς*, τήν *πρός Τραλλιανούς* καί τήν *πρός Ρωμαίους*. Μέ τήν τελευταία ἐπιστολή παρακαλεῖ τούς χριστιανούς νά διακόψουν κάθε πράξη τους, ἡ ὁποία μπαίνει τροχοπέδη στό μαρτύριό του πού τό ἐπιθυμεῖ πολύ, γιά νά συναντήσει πύο γρήγορα τόν Χριστό¹⁴.

Ὅταν ἔφθασε στήν Τρωάδα, ὁ Ἰγνάτιος γράφει καί τίς ἐπόμενες τρεῖς ἐπιστολές: *Πρός Φιλαδελφεῖς*, *πρός Σμυρναίους* καί *πρός Πολύκαρπον*. Ἐκείνη τήν περίοδο εἶχε σταματήσει ὁ διωγμός στή Συρία. Εἶναι ἀρκετά σίγουρο ὅτι ἔστειλε ἐπιστολές πρὸς πνευματική ἐνίσχυση καί στή δική του ἐκκλησία, ὅμως δέν σώζεται τίποτα.

Ὅλες οἱ ἐπιστολές τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου ἀκολουθοῦν τούς κανόνες τῆς ἐπιστολογραφίας. Ἐξακολουθοῦν νά ἔχουν ὅλα ἐκεῖνα τά χαρακτηριστικά τοῦ εἶδους τῆς ἐπιστολογραφίας (τό ὄνομα τοῦ συγγραφέα, τούς χαιρετισμούς, τό κυρίως θέμα καί τόν ἐπίλογο μέ τούς χαιρετισμούς).

¹³ Ἡ δικαιοδοσία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀντιόχειας ἔφτανε καί μέχρι τή Συρία, καθώς ὁ Ἰγνάτιος ἀναφέρει: «ὅτι τόν ἐπίσκοπον Συρίας ὁ Θεὸς κατηξίωσεν εὐρεθῆναι εἰς δύσιν ἀπὸ ἀνατολῆς...», Ἰγνατίου, *Πρὸς Ρωμαίους*, 2, 2.

¹⁴ «Ἄφετέ μέ θηρίων εἶναι βοράν, δι' ὧν ἔστι Θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Σιτός εἰμι Θεοῦ, καί δι' ὀδόντων θηρίων ἀλίθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὐρεθῶ τοῦ Χριστοῦ», Ἰγνατίου, *Πρὸς Ρωμαίους* 4, 1.

Σύμφωνα με τόν καθηγητή Χρῆστο Ἀραμπατζῆ, στίς ἐπιστολές του διακρίνονται 6 θεματικοί ἄξονες:

α) Τό ἐπισκοπικό λειτουργῆμα, στό ὁποῖο ὀφείλουν σεβασμό καί ὑπακοή οἱ πιστοί¹⁵.

β) Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία γιά πρώτη φορά ὀνομάζεται Καθολική, ὡς κοινωρία τοῦ ἐπουράνιου καί ἐπίγειου κόσμου μέ κεφαλή τόν Χριστό.

γ) Τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας ὡς σῶμα πραγματικό τοῦ Χριστοῦ, ἐχέγγυο τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

δ) Ἡ μίμνησι Χριστοῦ καί τό μαρτύριο ὡς ὁδός δικαίωσης καί ἔνωσης μέ τόν Θεό¹⁶.

ε) Ἡ ἀνάστασι καί ἡ σωτηρία τῶν δικαίων, οἱ ὁποῖοι θά γίνουν μέτοχοι τοῦ Θεοῦ καί θά κληρονομήσουν τήν Βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

στ) Ἡ δύναμι τῆς χάρις τοῦ Θεοῦ καί ἡ αὐτεξούσια θέλησι τοῦ ἀνθρώπου συντελοῦν στό νά καταστοῦν οἱ πιστοί χριστοφόροι καί θεοφόροι¹⁷.

Ὁ Ἐπίσκοπος στίς Ἐπιστολές τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου

Ὅπως προαναφέραμε, ὁ ἐπίσκοπος, κατά τόν Ἅγιο Ἰγνάτιο, διαδραματίζει σημαντική θέση μέσα στήν ἐκκλησιαστική κοινότητα.

1. Ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος τονίζει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας. Ἔχει τήν ἀπόλυτη εὐθύνη γιά τήν πνευματική καθοδήγησι καί τήν προστασία τῆς τοπικῆς του Ἐκκλησίας. Ὅλα τά μέλη τῆς χριστιανικῆς κοινότητος ὀφείλουν νά κάνουν ὑπακοή στόν τοπικό τους Ἐπίσκοπο. Συγκεκριμένα, στήν *πρός Ἐφεσίους* καί στήν *πρός Μαγνησιεῖς* ἐπιστολή, ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ἀναφέρει ὅτι: ὀφείλεται ὑπακοή στόν ἐπίσκοπο καί στους πρεσβυτέρους, ἐπειδή εἶναι ἁγιασμένοι¹⁸.

¹⁵ Ἰγνατίου, *Πρός Μαγνησίους*, 6, 1.

¹⁶ Ἰγνατίου, *Πρός Συμωναίους*, 4, 2 καί *Πρός Ρωμαίους* 4, 6.

¹⁷ Χρ. Ἀθ. Ἀραμπατζῆς, *Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Γραμματολογίας & Πατερικῆς ἐρμηνευτικῆς*, Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη, 2014, σσ. 60-62.

¹⁸ «...ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ καί τῷ πρεσβυτέρῳ, κατά πάντα ἵτε ἁγιασμένοι» Ἰγνατίου, *Πρός Ἐφεσίους*, 2,2, «...καί γάρ Ἰησοῦς Χριστός, τὸ ἀδιάκριτον ἡμῶν ζῆν, τοῦ πατρὸς ἡ γνώμη,

2. Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι συνυφασμένη μέ τήν ἐνότητα μέ τόν Ἐπίσκοπο.

Ὁ Ἰγνάτιος θεωρεῖ ὅτι ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ἐξαρτᾶται ἄμεσα ἀπό τήν ἐνότητα μέ τόν Ἐπίσκοπο. Ὑπογραμμίζει τήν ἀνάγκη νά ὑπάρχει μιᾶ ἐνιαία καί ἀδιαίρετη καθοδήγηση στήν τοπική Ἐκκλησία, καί αὐτός ὁ ρόλος ἀνήκει στόν Ἐπίσκοπο. Ἡ ἀπομάκρυνση ἀπό τήν ἐξουσία τοῦ Ἐπισκόπου, σύμφωνα μέ τόν Ἰγνάτιο, μπορεῖ νά ὀδηγήσει σέ σχίσματα καί διαιρέσεις στήν Ἐκκλησία.

Στήν ἐπιστολή του πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, ὁ Ἰγνάτιος λέει: «Πρέπει νά εἴμαστε σύμφωνα μέ τόν Ἐπίσκοπο, ὥστε νά εἴμαστε ἐνωμένοι μέ τόν Θεό». Αὐτό δείχνει τήν ἀποψή του γιά τήν ἀνάγκη τῆς ὑπακοῆς στους ἐκκλησιαστικούς ἄρχοντες γιά τή διασφάλιση τῆς ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας.

3. Ὁ ρόλος τοῦ Ἐπισκόπου στήν Ἐκκλησία.

Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ἐνισχύει τή σημασία τοῦ Ἐπισκόπου ὡς ἡγέτη τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἔχει τήν εὐθύνη γιά τή διαχείριση τῶν μυστηρίων (ὅπως ἡ Θεία Εὐχαριστία), τή διατήρηση τῆς ὀρθοδοξίας καί τήν ἠθική καθοδήγηση τῆς κοινότητας.

Ἐκτός ἀπό τὰ διοικητικά του καθήκοντα, ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι καί ὁ πνευματικός πατέρας πού πρέπει νά ἐνισχύει τήν πίστη τῶν πιστῶν καί νά τοὺς καθοδηγεῖ πρὸς τήν ἀρετή καί τήν ἀγιότητα. Στήν ἐπιστολή του πρὸς *Μαγνησίους*, ὁ Ἰγνάτιος γράφει: «Ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ὁ τύπος τοῦ Πατρὸς, καί οἱ πρεσβύτεροι εἶναι ὁ τύπος τοῦ σώματος τῶν Ἀποστόλων»¹⁹.

4. Ἡ σχέση τοῦ Ἐπισκόπου μέ τοὺς Πρεσβυτέρους καί τοὺς Διακόνους.

Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ὑπογραμμίζει τήν ἀλληλεξάρτηση καί τήν ἀρμονία μεταξύ ἐπισκόπου, πρεσβυτέρων καί διακόνων. Ὁ ἐπίσκοπος ἔχει τήν ὑπευθυνότητα τῆς διοίκησης καί τῆς πνευματικῆς καθοδήγησης, ἐνῶ οἱ πρεσβύτεροι καί οἱ

ὡς καί οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ὀρισθέντες κατὰ τὰ πέρατα, εἰσὶν ἐν γνώμῃ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Εφ. 3, 2), «...εἰς τὸ ὑπακοῦν ὑμᾶς τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ ἀπερισπᾶστω διανοίᾳ...» (Εφ. 20, 2) καί «...ὅτι ὑποτάσσεται τῷ ἐπισκόπῳ ὡς χάριτι θεοῦ καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ ὡς νόμῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ», Ἰγνατίου, *Πρὸς Μαγνησίους*, 2, 1.

¹⁹ «προκαθήμενου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τόπον θεοῦ καὶ τῶν πρεσβυτέρων εἰς τόπον συνεδρίου τῶν ἀποστόλων...», Ἰγνατίου, *Πρὸς Μαγνησίους*, 6, 2.

διάκονοι πρέπει να συνεργάζονται μαζί του για την καλή λειτουργία της Ἐκκλησίας²⁰.

Στὴν ἐπιστολή του πρὸς τοὺς Φιλαδελφεῖς, ὁ Ἰγνάτιος τονίζει ὅτι οἱ πρεσβύτεροι εἶναι οἱ συνεργάτες τοῦ Ἐπισκόπου καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχει διαφωνία ἢ ἀνταγωνισμὸς ἀνάμεσα στοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας. Μιά ἀρμονική καὶ ἐνωμένη ἐκκλησιαστική διοίκηση εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν καλή λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας²¹.

5. Ἡ ἔννοια τῆς «ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας».

Ὁ Ἰγνάτιος ἐπισημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἀκολουθεῖ τὴν τάξη καὶ τὴν ἱεραρχία, ἡ ὁποία ἔχει καθοριστεῖ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ ἀπὸ τῆς Θεῆς Χάρης. Ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι ὁ προϊστάμενος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ πρέπει νὰ ἔχει τὴν ἀναγνώριση καὶ τὸν σεβασμὸ ὅλων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸς ὁ θεσμὸς εἶναι θεμελιώδης γιὰ τὴ σωστή λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Ἰγνάτιος ἀναγνωρίζει τὴ σημασία τῆς παράδοσης καὶ τῆς συνεχοῦς διὰδοσης τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων μέσῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, στὴν ὁποία ὁ Ἐπίσκοπος διαδραματίζει ἕναν κρίσιμο ρόλο²².

Συμπεράσματα

Ἡ μελέτη τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἀντιοχείας ἀποκαλύπτει μέ σαφήνεια τὴν ἐκκλησιολογική του σκέψη, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία ἀναδεικνύεται ὁ ρόλος τοῦ Ἐπισκόπου ὡς ἀκρογωνιαίου λίθου τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν Ἰγνάτιο, ὁ Ἐπίσκοπος δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἕναν διοικητικὸ ἡγέτη, ἀλλὰ εἶναι ὁ θεοκαθιδρυμένος φορέας τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητας, ὁ ὁρατὸς σύνδεσμος μεταξύ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ παρουσία καὶ ἡ λειτουργία του ἐγγυῶνται τὴ διατήρηση τῆς ἀποστο-

²⁰ «Ὅθεν πρέπει ὑμῖν συντρέχειν τῇ γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου, ὅπερ καὶ ποιεῖτε. τὸ πρεσβυτέριον γὰρ ἀξιονόμιστον ὑμῶν, ἄξιον τοῦ θεοῦ, οὕτως συνήρμοστα τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς χορδαὶ καθάραι, διὰ τοῦτο Ἰησοῦς Χριστὸς ἄδεται ἐν τῇ ὁμοιοίᾳ ὑμῶν καὶ συμφῶνῳ ἀγάπῃ» Ἰγνατίου, *Πρὸς Ἐφεσίους*, 4, 1.

²¹ Ἰγνατίου, *Πρὸς Φιλιππησίους*, 7.

²² Ἰγνατίου, *Πρὸς Σμυρναίους* Ἐπιστολή, 8,9, *Πρὸς Ἐφεσίους* 4,6 καὶ *Πρὸς Μαγνησίους*, 6, 3.

λικής παραδόσεως, τήν ὀρθότητα στή διαχείριση τῶν μυστηρίων καί τή διαφύλαξη τῆς πίστεως ἀπό αἱρέσεις καί διαιρέσεις.

Ἡ ὑπακοή τῶν πιστῶν στόν ἐπίσκοπο δέν εἶναι ἀπλή διοικητική ἐπιταγή, ἀλλά οὐσιώδες στοιχεῖο γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καί τήν κοινωνία μέ τόν Θεό. Ἡ ταύτιση τῆς ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν ἐνότητα γύρω ἀπό τόν Ἐπίσκοπο, ὅπως διακηρύσσει ὁ Ἰγνάτιος, προβάλλει τήν Ἐκκλησία ὄχι ὡς ἕναν χαλαρό συνδυασμό πιστῶν, ἀλλά ὡς σῶμα Χριστοῦ μέ κεφαλή τόν Χριστό καί θεσμική δομή στηριγμένη στήν ἀποστολική διαδοχή.

Ἐπιπλέον, ὁ Ἰγνάτιος θεμελιώνει τή συνεργασία μεταξύ ἐπισκόπου, πρεσβυτέρων καί διακόνων, ὡς μιά ἐνότητα ρόλων καί λειτουργιῶν πού καθιστοῦν δυνατή τήν εὐρυθμῆ καί ἀγιοπνευματική πορεία τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ εἰκόνα πού προσφέρει ὁ Ἰγνάτιος γιά τήν Ἐκκλησία εἶναι αὐτή ἐνός ζωντανοῦ ὀργανισμοῦ μέ κεφαλή τόν Χριστό, ὅπου ὁ ἐπίσκοπος εἶναι «τύπος τοῦ Πατρός» καί συντονιστής ὅλης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἔτσι, ἡ ἐκκλησιολογία τοῦ Ἰγνατίου συνιστᾷ ἕνα ἀπό τά πρῶτα θεμέλια τῆς Πατερικῆς θεολογίας γύρω ἀπό τήν ἀποστολική διαδοχή, τήν ἱεραρχία καί τή λειτουργική ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

